

'Tempels in woestijnen' van Boeli van Leeuwen

Aad Meinders, directeur Letterkundig Museum, overhandigt etsen met de beeltenis van Antiliaanse auteurs aan Boeli's kleindochter Eva Koert.

Ik ben zoals ik ben

Vrijwel alle grote schrijvers geven toe dat ze ooit, in hun jeugd, gedichten hebben geschreven, wanneer ik hen dat vraag. „Een jeugdzonde”, mompelen ze er vaak achteraan. De grote Curaçaose schrijver Boeli van Leeuwen gaf ruiterlijk toe dat, ook hij, ooit poëzie had geschreven. Liefhebbers van zijn proza, en wie zijn dat niet, kennen die passage in 'Onkel Patrice', een van de vele verhalen in de magistrale bundel 'Geniale anarchie' (1990).

DOOR EZRA DE HAAN (SCHRIJVER, DICHTER EN JOURNALIST)

De vitrine met de nalatenschap van Boeli van Leeuwen in het Letterkundig Museum.

In dat verhaal beschrijft Boeli van Leeuwen hoe zijn Onkel Patrice op een persje, driftig pedalerend, zijn dichtbundel Tempels in woestijnen (1947) produceert. „In een lichtblauw, nauwelijks zichtbaar letterschrift.” Als drukkerij stond op de achterkant Imprenta Bolívar vermeld. Van Leeuwen verhaalt in hetzelfde verhaal hoe het met deze bundel is afgelopen.

„De totale oplage bestond uit vijftig exemplaren, waarvan tien mislukten. Van de veertig overgebleven bundeltjes heb ik er acht verkocht in de winkel van Abram Salas. Een tiental werd verdeeld onder vrienden en de rest is in de loop der jaren door kakkerlakken opgevreten.”

Geen van de achtien exemplaren die met zekerheid ergens zouden moeten zijn, heb ik in mijn leven ooit mogen aanschouwen. Althans, tot de dag dat kenners de nalatenschap van Boeli van Leeuwen mochten bekijken en in een boekenkast een, zij het door de tand des tijds danig versleten, exemplaar van Tempels in woestijnen opdoken. Het bewijs was geleverd! Tempels in woestijnen was geen herspelsin van Boeli geweest, het was een bundel van vlees en bloed. Negen gedichten, een vierregelige, een van wel vijf pagina's.

Argwanend als ik ben, heb ik het moment afgewacht tot ik het verloren schap met eigen ogen mocht bekijken, in

het Letterkundig Museum te 's-Gravenhage, helaas beschermd door een gasplaat. Anders had ik het drukwerk zeker in mijn armen genomen en gekoesterd.

Uitgeverij In de Knipscheer heeft de eerste publicatie van Boeli van Leeuwen herdrukt. Los van de gedichten vinden we ook het verhaal 'Onkel Patrice' terug in de bundel. In de verantwoording wordt duidelijk gemaakt dat de dichter zelf ook plannen met zijn poëzie had: een fotoboek, samen met Carlos Tramm. In diezelfde verantwoording lees ik dat lezers zouden kunnen concluderen dat Van Leeuwen zelf afstand nam van zijn vroege poëzie. Wederom komt het verhaal 'Onkel Patrice' ter sprake.

„...nam ik moedeloos de pen ter hand en begon een paar gedichten in elkaar te draaien. Ik had toen al voldoende taalgevoel om te besciften, dat ze bar slecht waren, maar ik heb in mijn wanhoop, toch een aantal gefabriceerd. Toen wij, na de honey-moon, weer in het dagelijks leven waren opgenomen, zat ik met een aantal slechte gedichten, die ik met een perversiteit, iedere creator eigen, toch in druk wou zien.”

Nu zou je deze passage voor waar kunnen nemen. Ik heb daar echter mijn bedenkingen bij. In dat geval zou Onkel Patrice werkelijk de uitvinder zijn geweest van een born volgens een nieuw en revolutionair principe, had hij een aan-

slag op generalissimus Vicente Gómez op zijn geweten en was hij vertaler in het Spaans van letterlijk alle talen. Boeli van Leeuwen was een verhalenverteller en verhalenvertellers zetten de waarheid naar hun hand. Ze zwakken iets af, dikken iets aan, vergeten of fantaseren al naar het hun uitkomt. Natuurlijk zal hij zo zijn gedachten bij zijn eerste publicatie hebben gehad. Ook Frank Martinus Arion heeft er last van. Maar beiden waren zich er vast van bewust dat die poëzie de kraamkamer van hun latere oeuvre was. Daar was het ooit begonnen.

Wanneer je, met de boeken van Van Leeuwen in gedachten, Tempels in woestijnen leest, herken je de taal. Net zoals je de toets en de kleur van een schilder herkent. Deze gedichten komen onmiskenbaar van de hand van Boeli. Je leest strofen en voorzieet de werken die later zijn geschreven: De rots der struikeling, Een vreemdeling op aarde, De eerste Adam, Schilden van Leem, Het teken van Jona, Van Leeuwen had de taal meteen bij zijn kladden. Hij is in staat tot het spelen van heerlijke prelude's maar mist nog wat aan ervaring. Los van de taal valt zijn wijsheid op en de compacte verwoording daarvan. Alleen al voor de laatste twee strofen van het gedicht 'Moeder van mijn moeder' zou je deze bundel moeten kopen.

Hooghartig reikt deze aristo-craat

De schuwe dood haar tere hand: Een vorstin wordt niet gedwongen maar zij gaat.

In de wenteling der dingen Grijpen dood en leven In elkaar als ringen.

In de bundel klinkt de Tweede Wereldoorlog door, wat logisch is, met een publicatie in 1947. Boeli van Leeuwen kiest voor twee gedichten die, qua thematiek, zeer typerend zijn: 'Luchtgevechten boven een krankzinnigengesticht' en 'Oorlog'. Bij het eerste gedicht zegt de titel al genoeg. In 'Oorlog' komt de godvruchtige schrijver naar voren die, als altijd in zijn werk, voor beelden zorgt die langer dan een boek of bundel bekijken:

Oorlog:
Madonna's branden nu in deze mensenhal
En Christus glijdt van zijn verkold symbool
Voorover in de vlammen

De Druivelgod, voltrekker van het lot,
Stond in mijn koortsig brein,
groots en onbewogen,
Tot ik in de knieën brak, mijn voorhoofd
In zijn mantel borg en de weg aanvaardde.

Toen de morgen door de as en rook was heengedragen,
Lag de stad vermint;
Kathedralen als vervorne reuzen op hun zij
Hooghartig nog in het vergaan.

Een prachtig en uiterst langrijk gedicht, zeker wanneer je het over een begin van een oeuvre hebt, is Otobronda. Hier leert de lezer de schrijver kennen, de man met het scherpe oog dat niets en niemand mist. Iemand die schoonheid in verval ziet maar het niet gaat idealiseren. Het Otobronda van toen was wel even anders dan dat van vandaag. We hebben het niet over een toeristische attractie maar over het gevaarlijke stadsdeel van Willemstad, ten westen van de St. Annabaai, waar Boeli van Leeuwen werd geboren. Hij kende de smalle stegen, de schurftige honden en de lucht van rotte vis. Het uitgelaten lachen van negerinnen met hun spise oerwoudborsten. De vissers, grommende stoomboten en okergele huizen. In vier strofen weet de schrijver, als nog jonge dichter, de wereld die hij kent samen te vatten. Het gedicht is sterk als 'Denkend aan Holland', heeft dezelfde liefde en afkeer in zich en eindigt met de mooie regel: Kan een sterveling een rijker leven wensen? Op die regel kan ik maar een antwoord geven: Met Tempels in woestijnen in de hand, niet.

Boeli van Leeuwen - Tempels in woestijnen. Gedichten Foto omslag Carlos Tramm Genaald gebrocheerd, 32 blz. 15,50 euro. ISBN 978-90-6265-865-3 oktober 2014

Boeli van Leeuwen 1992.

FOTO WALTER SPENCER

Tempels in woestijnen' is wel verschenen. Boeli van Leeuwen schreef er zelf over in het verhaal 'Onkel Patrice' in 'Geniale anarchie'. De bundel bleef decennia lang onvindbaar. Ook nadat Wim Rutgers als enige en eerste er in Drie Curaçaose Schrijvers in veelvoud (1991) over kon schrijven: „Ik ben (eindelijk) nieuwsgierig aan het lezen

Deskundige Wim Rutgers

geslagen. Niet zoals de belangstellende lezer de bundel in 1947 bekeken zal hebben, maar al op voorhand met de kennis van het gerijpte werk van later datum als bagage. Deze poëziebundel lezen we, zowel in zijn structurele ordening van het totaal als in afzonderlijke gedichten, als

een tocht van duisternis naar licht, van dood naar leven, van pessimisme naar optimisme, van dreiging naar vrijmaking, van God weg naar een aanvaarden van een natuurlijk leven. Een bundel die zo door-gestructureerd is, mag alleen al daarom als een sterk debuut gelden.”

Er is maar één reden om de vroege gedichten van een auteur die later een groot prozaïst is geworden uit te geven: zijn lezers willen alle onder ogen krijgen. Zij zullen zien dat de hele Van Leeuwen al direct aanwezig was in 1947, het jaar waarin de bundel verscheen. Boeli van Leeuwen schreef om gelezen te worden, niet voor de zeldzaamheid.